

**ACUDITS
AMB HISTÒRIA**

**Sàtira política
en temps de repúbliques
(1873-1939)**

JOSEP ORIOL FONT · ALEXIS SERRANO



L'ESQUELLA DE LA TORRATXA



Mentre els obrers es barallen els feixismes s'aprofiten

**ACUDITS
AMB HISTÒRIA**
Sàtira política
en temps de repúbliques
[1873-1939]

JOSEP ORIOL FONT · ALEXIS SERRANO



Primera edició:
Novembre de 2022

- © Josep Oriol Font i Cot, de tots els textos tret que s'indiqui el contrari
- © Alexis Serrano Méndez, del text de la introducció, les introduccions de capítol i els peus d'il·lustració
- © Josep Oriol Font i Cot i Alexis Serrano Méndez, de la selecció d'il·lustracions
- © Joan Giménez Blasco, del pròleg
- © diversos autors i editors, de les il·lustracions

© d'aquesta edició:
Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon Industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Barcelona)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Amb el suport:



Hi col·labora:



Coordinació editorial:
Isabel Grabulosa

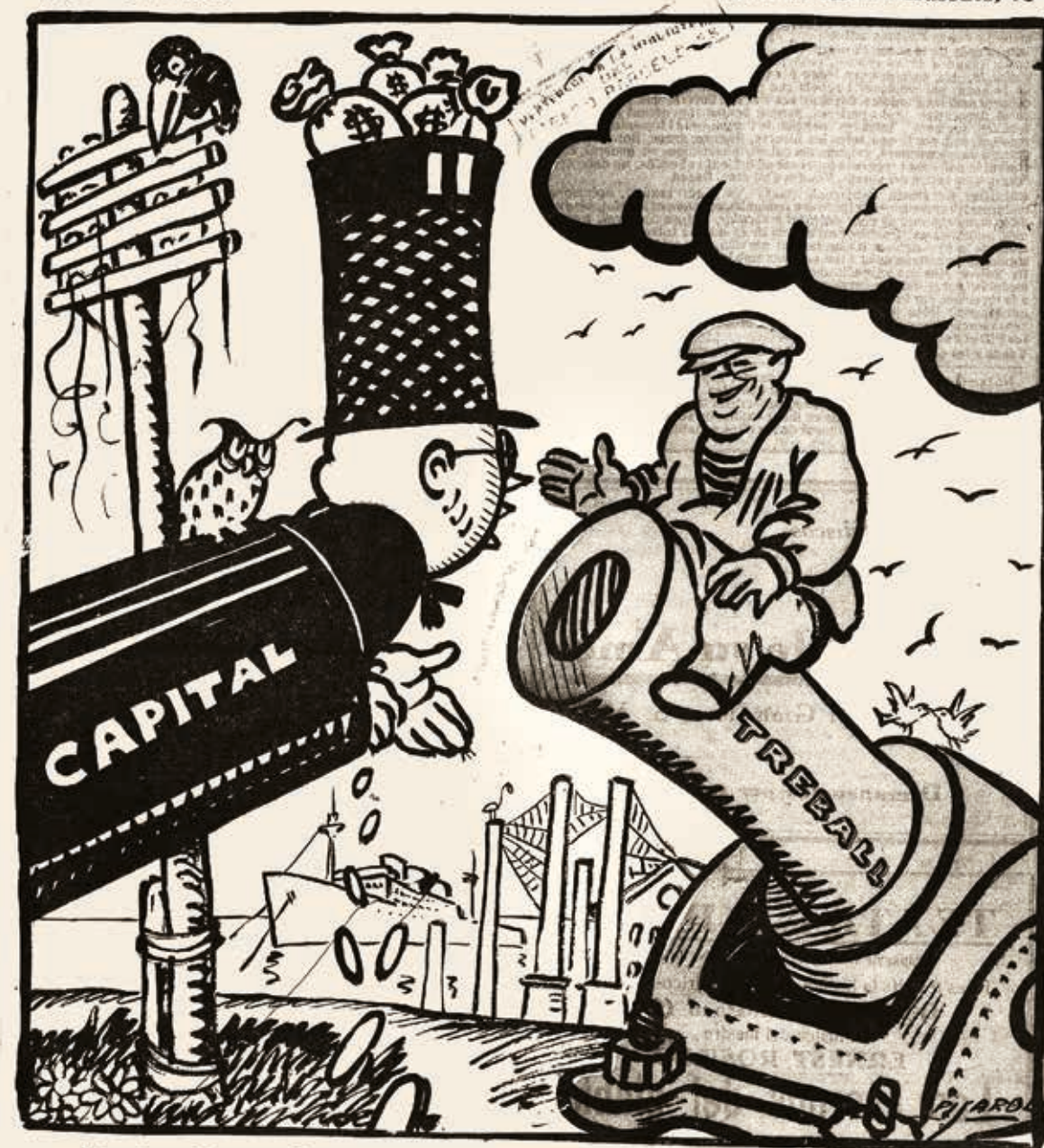
Assessorament lingüístic:
Elisabet Kamal Boix

Disseny:
Editorial Efadós

Procedència dels documents:
Tots els documents provenen de
l'Arxiu Comarcal del Maresme, la
Biblioteca Nacional de Catalunya i la
col·lecció d'Oriol Font i Cot.

ISBN: 978-84-19239-56-3
Dipòsit legal: B-19751-2022
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics). www.cedro.org.



La situació actual

— Què vols, que crides tant?
 — Que això que portes al barret estigui més ben repartit.

Índex

Pròleg	10
Introducció	14

La Primera República (1873-1874)	20
La Tercera Guerra Carlina	26
Unitaristes? Federalistes? Cantonals?	30
Torró per als amics	34
De mal en pitjor: Castelar i Pavía	36

La Segona República (1931-1936)	42
Fot el camp, llapissera! Passa a les millors famílies	52
L'Estatut, el del ribot i el que en va quedar	58
La Sanjurjada	66
Diner llardós	68
L'Emperador del Paral·lel	72
Cambó, Pàtria i Rei	78
Després dels Fets d'Octubre: humor en temps de repressió (1)	86
Després dels Fets d'Octubre: humor en temps de repressió (2)	94
La victòria del Front Popular	102
La destitució d'Alcalá Zamora	108

La Guerra Civil (1936-1939)	110
Cap al cop. L'inici de la Guerra	118
Perill a la rereguarda	126
El feixisme i l'Església	128
Franco i Queipo de Llano	132
El setge de Madrid	136
Guerra dins la guerra	140
El Comitè de No-Intervenció i l'SDN	142
Obituaris en clau d'humor	146
L'empitjorament de la vida a la rereguarda	148
La cimera de Munic	150

Humor en temps políticament incorrectes	152
--	------------



Pròleg

Més que un divertiment

Joan Giménez Blasco

Doctor en història moderna per la Universitat de Barcelona

El llibre que teniu a les mans, obra de Josep Oriol Font i Alexis Serrano, ofereix, a primer cop d'ull, la sensació de ser una mena de treball híbrid, on conviuen la història d'Espanya dels darrers 150 anys, amb un recull d'imatges –extretes d'un bon nombre de revistes satíriques i humorístiques d'aquest mateix període– que podrien formar part d'un estudi sobre les publicacions il·lustrades d'aquest darrer segle i mig.

Tanmateix, una lectura més atenta de l'obra ens permet una anàlisi més profunda des del vessant històric. Els acudits i les vinyetes recollides esdevenen no tan sols un *divertimento*, sinó que es converteixen –per elles mateixes– en veritables fonts històriques.

Fonts històriques en un doble sentit, atès que, en una primera visió, reflecteixen un fet puntual i específic, però, immediatament, el dibuixant o el caricaturista hi aporta la seva visió crítica, punyent, incisiva o sarcàstica, que –per ella mateixa– esdevé una altra dada històrica digna de considerar. És a dir, la visió –sovint àcida– del fet que reproduceix el caricaturista està adreçada a crear un estat d'opinió entre els lectors potencials que no estan disposats a rebre una única visió *oficial* o acrítica dels fets reproduïts.

I és en aquest sentit que el llibre pren plenament i amplia una dimensió de treball històric sobre fets històrics –objectius– i les interpretacions –subjectives– dels autors de les vinyetes i les caricatures, durant l'etapa que els seus autors anomenen “entre repúbliques”.

Caldria fer esment, en aquest punt, de l'elevat nivell de possibilitats didàctiques que tenen els materials aportats en aquesta obra. No endebades, el professor Josep Oriol Font treballà amb els seus alumnes de ciències socials, a l'ensenyament secundari, amb l'obra dels ninotaires i aconseguí –en un públic àmpliament rendit a les tecnologies més agressives del món audiovisual present– no sols captar el seu interès, sinó aprofundir en els debats i els continguts que cada historieta presentava i fer-ne, així, un treball de reflexió històrica en el si de l'aula.

■ *La Flaca*

Núm. 55, 6 de març de 1873

L'aportació cabdal d'aquest treball no rau només en la capacitat de Josep Oriol Font i Alexis Serrano de seleccionar i analitzar, entre les diverses possibilitats existents, aquelles imatges que presenten tots aquests matisos de la realitat històrica: el fet objectiu i la valoració crítica i mordaç que en feren els propis contemporanis, de la mà del dibuixant. Els autors van un pas més enllà i contextualitzen els esdeveniments i els analitzen amb profunditat a partir de les aportacions més recents de la historiografia actual.

El resultat és una obra altament suggeridora d'anàlisi històrica rigorosa i actualitzada que reposa sobre uns materials molt poc utilitzats pels historiadors, però que tenen la virtualitat d'acostar-nos a les percepcions dels contemporanis dels fets narrats.

En aquests moments en què alguna gran corporació mundial intenta vendre universos imaginaris, on submergir-se en realitats passades, Josep Oriol Font i Alexis Serrano, amb un treball artesanal i rigorós –sostingut en unes fonts gràfiques valuoses i poc conegudes– aconsegueixen amb un gran rigor històric transportar-nos –de manera crítica i científica– a la realitat, no només visual, sinó la que fou viscuda pels nostres conciutadans els darrers cent cinquanta anys de la història d'aquest país.



■ *La Flaca*
Capçalera

■ *La Madeja Política*
Capçalera

Com que la llibertat de premsa no ha estat mai el punt fort d'Espanya, sovint l'Administració censurava. Per driblar els imperatius del poder, els sempre incòmodes redactors de *La Flaca* s'anaven alternant amb altres capçaleres, com *El Lío*, *La Carcajada*, *La Madeja* i *La Madeja Política*... A sobre, capçalera de *La Flaca*, una al·legoria de l'Espanya paupèrrima demacrada, acompanyada d'un dels famèlics lleons del Congrés.





— Però, s'ha fixat, senyor Azaña, en la pila de roba bruta que hi ha per rentar?
— I la que sortirà encara!

Introducció

Les fonts històriques

La renovació historiogràfica derivada de l'impacte de l'École des Annales, fundada el 1929 per Lucien Febvre i Marc Bloch, amplià els horitzons d'estudi de la història. Partint de la idea que la història s'havia d'escriure des del plantejament de problemes o amb l'esperit de trobar respostes a imatge i semblança del mètode empíric a les ciències socials, els fundadors de la revista *Annales d'Histoire économique et sociale* plantejaren un nou mode d'estudiar i descriure el passat. Així fou com obriren les portes del que en endavant serien la història geogràfica, econòmica, social, cultural, psicològica, etnogràfica, demogràfica i política, però aquesta darrera en un mode completament diferent dels plantejaments que s'havien dut a terme fins aleshores. Febvre i Bloch impulsaren la idea d'una història global feta a partir de raonaments concrets que a voltes podien semblar anecdòtics, però a través dels quals es pretenia obtenir interpretacions escalables.

D'aleshores ençà, amb un camp d'estudi obert de bat a bat al passat, la nova historiografia pretén abastar-ho tot. Els homes, les dones, els nens, els vells, de tots els temps... el que feien, el que estudiaven, les seves feines i oficis, el que pensaven, el que sentien, el que somiaven i menjaven... Ara ja no només interessen els reis i els grans generals. Ara interessa la tremolor de cames que sentien els soldats rasos davant les càrregues napoleòniques i els sentiments dels patges dels monarques. El pensament dels filòsofs i els doctes de Salamanca, però, nogensmenys, el dels analfabets. L'espiritualitat dels místics i també la devoció de les feligreses. És clar, doncs, que com més s'obre el focus d'estudi més difícil –si no impossible– resulta acostar-se, ni que sigui de lluny, a les infinites facetes que la humanitat ha desenvolupat des de la negror dels temps sobre el mateix sòl que nosaltres trepitgem avui.

Paradoxalment, com més possibilitats d'estudi tenim més constatem que, lluny de saber-ne cada cop més, cada cop tenim més interrogants sobre el passat. Així,

La jove República al safareig de la bugada intentant fer net dels draps bruts heretats del període monàrquic. Els monopolis derivats de la vella administració monàrquica i dictatorial; el pistolerisme que assotava ciutats com Barcelona i els escàndols del banquer Juan March o d'Emiliano Iglesias, nebot de Lerroux, eren taques difícils de treure.

■ *L'Esquella de la Torratxa*
Núm. 2733, 20 de novembre de 1931